

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

א איחוד בחידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לעילוי נשמת

הרה"ג רבי יהושע ישעיה ב"ר אהרן זצ"ל

נויבירט

בעמח"ס 'שמירת שבת כהלכתה'

נלב"ע ג' תמוז תשע"ג

תנצב"ה

שנה כ'

גליון

תת"א

פרשת קרח תשפ"ו

לע"ג הרב יוסף זצ"ל קולמן

בן הוצבר הרב אהרן דוד זצ"ל

לע"ג ר' שמעון יהודה זצ"ל עפשטיין

בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (ויידל) זצוקלה"ה

כתב חידה

לרעי הטוב במעלותיו הרבות נדמיתי,
ומחמתם לתפקידי המרומם נתמנית.

פעמיים לזדון נחשב לי מה ששגגתי,
ובשניה מהם עם אחי למיתה נגזרתי.

ענוונתן הייתי ובבעלי מידה זו נמנית,
ואף במשכילים להניח כתרם נזכרתי.

מ י א נ י ?

רמז: דמות מבין 'רועי ישראל ומנהיגיו'!

חילוק אדרבנן

כתיב (במדבר ט"ז ט"ו): "וַיַּחֲדָה לְמֹשֶׁה מֵאֵד וַיֹּאמֶר אֵל ה' אֶל תִּפְּן אֶל מִנְחָתָם לֹא תִמּוֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאָתִי וְלֹא תִרְעַתִּי אֶת אֶחָד מֵהֶם". ופירש"י: "וַיַּחֲדָה לְמֹשֶׁה מֵאֵד. נצטער עד למאוד". ומבואר, דלשון 'חרון' האמור בפסוק זה, פירושו מלשון 'צער' ולא מלשון 'כעס'. עי' בפסוק (שם י"ב ט'): "וַיַּחֲדָה אֵף ה' בָּם וַיִּלְלֵהוּ", ופירש"י שם: "וַיַּחֲדָה אֵף ה' בָּם וַיִּלְלֵהוּ. מאחר שהודיעם סירחונם, גזר עליהם נידוי. קל וחומר לבשר ודם שלא יכעוס על חבירו, עד שיודיענו סירחנו". ומבואר, דלשון 'חרון אף' האמור בפסוק גבי הקב"ה, פירושו מלשון כעס, ומנין לרש"י, דלשון 'חרון' האמור גבי משה אין פירושו מלשון 'כעס' אלא מלשון 'צער'.

וצריך ביאור!!!

מדור זה נתרם לע"ג איסר יעקב בן מנחם מנדל וחנה בנה בת שמאי ז"ל

מעניא דסדרא

"זאת בריתי אשר תשמרו... המול לכם כל זכר" (בראשית י"ז י').

היכן בפרשתינו, מצינו מעשה או הנהגה בענין 'ברית מילה', או שניתן ללמוד על דבר מענייני 'ברית מילה' מעלתה וכוחה והלכותיה, או על הדרכים והצורות הראויות אל עשייתה?

מדור זה נתרם לזכות חוה בת חיה שרה

המשך: מארבעים ממנין זה, עולה חמש עשרה אלף שמונים ושמונה ועוד שלוש רבעים (15,088.75), נמצא שמנין זה היו צריכים למות במגיפה.

אלא שאותו אחד אחרון שרק על שלוש רבעים ממנו נגזר מיתה, ראוי לו להנצל, כדכתיב (איוב לג כ"ג): "אם יש עלי מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישורו", ודרשו בשבת ל"ב א', שמלאך מליץ זה שהוא אחד כנגד תשע מאות תשעים ותשעה המלמדים עליו חובה, מצילו, וכל שכן אם יש לו מאתיים וחמשים חלקי אלף שמליצים עליו לחיים שינצל, אם כן יוצא שמנין המתים במגיפה צריך להיות חמש עשרה אלף ושמונים ושמונה (15,088), ואילו הפסוק אומר 'ויחיו המתים במגיפה ארבעה עשר אלף ושבע מאות', שהוא לכאורה שלוש מאות שמונים ושמונה (388) פחות מהמנין שהיו צריכים למות, וצריך ביאור מה החשבון בזה.

*

אלא מבאר המהרי"ל, שזה כוונת הפסוק 'מלבד המתים על דבר קרח', כי היות ומספר זה של ארבעה עשר אלף ושבע מאות, אינו כולל את המתים על דבר קרח, ולחשבון התרומה יש לחשב את אותם מתים מהיום הקודם על דבר קרח, שהרי מיתת שניהם בגזירה אחת וכפי שנתבאר, אם כן, כשנוסיף את מאתיים וחמשים שמתו ביום הקודם מעדת קרח, למנין המתים במגיפה, ואף את קרח ודתן ואבירים, יעלה חשבונם יחדיו לארבעה עשר אלף תשע מאות וחמשים ושלוש (14,953), ויחסר למספר התרומה שהוא חמש עשרה אלף ושמונים ושמונה, מאה שלושים וחמש (135).

והנה כאשר החל הנגף ואהרן רץ עם הקטרת להציל את ישראל, נוקטת התורה לשון 'קהל', כי אהרן הצליח להציל כמנין 'קהל', העולה למאה שלושים וחמשה, שבלעדי הקטרת היו כל אותם מאה שלושים וחמש מתים בכדי להשלים לשיעור תרומה, ועל ידי הקטרת הצילם אהרן ונשארו בחיים.

ולפי חשבון זה מבואר שפיר חילוקי הלשונות שהכל מדוקדק בתכלית הדקדוק, והכל בא על מקומו בשלום.

נפלאות מתורתך

"הרמו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע ויפלו על פניהם. ויאמר משה אל אהרן קח את המחפתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם כי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף. ויפק אהרן כאשר דבר משה ויך אל תוף הקהל והנה החל הנגף בעם ויפתו את הקטרת ויכפר על העם". במדבר י"ז י' - י"ב.

המתבונן בפסוקי התורה בפרשתנו, יבחין שישנם כמה חילוקי לשונות בין פרשת קרח ועונשו, לבין פרשת תלונות עם ישראל על משה ואהרן והמגיפה שבאה בעקבות כך, וכדלהלן. החילוק הראשון, שלכאורה מצאנו פסוק כמעט זהה בשני הפרשיות, המתייחס לפרשה מתוך העדה, אלא שלשון הפרשה שונה, בפרשת קרח ועונשו כתוב (שם ט"ז כ"א): "הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע", הרי שנקט המקרא לשון 'הבדלו', ואילו בפרשת תלונות ישראל ועונשם כתוב: "הרמו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע...", הרי שנקט המקרא לשון 'הרמו', ולא דבר ריק הוא.

עוד חילוק לשון מצאנו, שבשתי הפרשיות, כשמדברים על ישראל נקט המקרא לשון 'העדה', אך כאשר יצא הקצף והחל הנגף, ואהרן רץ עם הקטרת, שינה המקרא ונקט לשון 'קהל': 'ויך אל תוף הקהל'. וצריך ביאור בחילוק הלשוניות.

כשנמשיך להתבונן בפסוקי התורה בפרשה זו של המגיפה שבאה בעקבות תלונות בני ישראל, נראה לכאורה דבר פלא, שהתורה כותבת (שם י"ז י"ד): 'ויחיו המתים במגיפה ארבעה עשר אלף ושבע מאות מלבד המתים על דבר קרח', והיינו שכאשר התורה הקדושה כותבת את מנין המתים במגיפה, היא מוסיפה ומדגישה שמנין זה הוא 'מלבד המתים על דבר קרח'. וצריך להבין, בשביל מה התורה כותבת לנו חמש תיבות אלו, וכי מה ה'הוה' אמינא' לומר שמנין זה כולל בתוכו את המתים על דבר קרח, שמגיפה זו היתה בכלל ביום הקודם, שמחמת כן התורה צריכה להדגיש שאינם כלולים במנין.

*

רבנו המהרי"ל דיסקין זצ"ל מבאר, שטעות הוא לחשוב שהמגיפה שבאה למחרת מעשה קרח ועונשו, הוא עונש נפרד ממעשה קרח, אלא מגפה זו היא חלק מעונשם של ישראל על מעשה קרח ועדתו, שכבר במעשה קרח ה' אמר למשה ואהרן: 'הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע', והיינו שנגזרה גזירה על כל עדת ישראל שיכלו כרגע, אלא שבאותה שעה משה ואהרן נפלו על פניהם ופתחו בתפילה ובבקשה, כדכתיב (שם ט"ז כ"ב): 'ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחות לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף', ותפילתם ובקשתם זו התקבלה, שה' העניש רק את עדת קרח ולא את כל ישראל, וכדכתיב (שם כ"ג - כ"ד): 'וינדבר ה' אל משה לאמר. דבר אל העדה לאמר העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירים', ולאחר מכן נענשו רק קרח ועדתו וכל ישראל נמלטו מעונשם.

אבל למחרת, כאשר כל עדת ישראל החלו בתלונותיהם, והוכיחו שלא רק איש אחד חטא אלא כולם היו עמו יחד בעצת חטאים של טענות על ה' ועל משיחו, כדכתיב (שם י"ז י'): 'וילינו כל עדת בני ישראל מן ה' ויעל אהרן לאמר אתם המתם את עם ה'", נתחדשה שוב הגזירה מאמש, כדכתיב 'הרמו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע...', אלא שתפילותיהם של אהרן ומשה מאמש הועילו, שאותה הגזירה היתה מתוך רחמים גדולים, שלא כל העדה תמות, אלא רק 'הרמו', מלשון 'תרומה', שכשיעור תרומה ימותו מעדת ישראל.

*

הנה ג' שיעורים נאמרו בתרומה, אחד משישים, אחד מחמישים ואחד מארבעים, והיות והיה זה ב'עידנא דריתחא', נענשו ששיעור התרומה היה אחד מארבעים, והחשבון כדלהלן.

וחשבון מנין ישראל מפורש בפסוקים (שם א' מ"ו), שבמנין האחרון היו ישראל שש מאות ושלוש אלף, חמש מאות וחמשים (603,550), ואחד

משעב דבר

אין להכריע בשום פנים ואופן על פי הכתוב כאן הלכה למעשה

בחסד ה' עלינו וברחמיו הגדולים, זוכים אנו לעמוד כעת אחר גילוי ה ש ב ר ז ה ב ז א ר ת , ועל כך אנו מודים ומשבחים לה' על כל הטוב שנמלנו, שבמשך השנים הטובות זיכנו להוציא לאור ש ב מ ר ז ה ב ז א ר ת ג ל י ר ז ר ת המלאים מזן אל זן ב'דברי חכמים וחידותם, אשר רבבות 'קוראי עונג' מתענגים עליהם זה השנה ה' ע ש ר י ב '.

וְיִשָּׂא לְבָבְנוּ אֶל כְּפִים אֶל אֵל בְּשָׁמַיִם שְׂבַח יתן ויוסף עלינו ברכה מרובה וכוחות ויכולת להוסיף עוד כהנה וכהנה למנין' ת ש ע ב ז א ר ת , גם למנין 'א ל פ ' , ואף למנין העצום של 'ש ב מ ר ז ה ב ז א ר ת א ל פ י ב ' , שכל אותם שנים נזכה להיות 'שתולים בכית ה' בהצטרות אליהנו ופרוהו, כאשר 'עוד נזכרין בשיבה ד'שנים ורַעַנְנִים וְחִיו, וכל ימינו יהיו בבחינת 'להגיד פי ישר ה', להגדיל תורה ולהאדירה.

תשובה ל"מעניא דמניינא"

בתשובה לשאלה, מהם העניינים בתנ" ובחז"ל שנזכר בהם להדיא מנין 'שמונה מאות' (למעט היכא שנזכר בדרך דוגמא בעלמא).

א. **שמונה מאות שנות אדם** אחרי לידת שת, דכתיב (בראשית ה' ד'): "וַיְהִי יָמֵי אָדָם אַחֲרֵי הוּלִידוֹ אֶת שֵׁת שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וָבָנוֹת".

ב. **שמונה מאות שנות ירד** אחרי לידת חנוך, דכתיב (שם י"ט): "וַיְהִי יָרֵד אַחֲרֵי הוּלִידוֹ אֶת חֲנוֹךְ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וָבָנוֹת".

ג. **שמונה מאות חלל** שהיה דוד הורג במכת חרב אחת, דכתיב (ש"ב כ"ג ח'): "אֵלֶּה שְׁמוֹת הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר לָדָו שֵׁב בַּשָּׁבֶת תַּחֲמַנִּי ראש הלשעי הוא עֲדִינוֹ הַעֲצִנִי עַל שְׁמֹנֶה מֵאוֹת חֲלָל בָּפֶעַם אֶחָת", וכפי שדרשו במצב ק"א ז' דהפסוק שונה את גבורותיו של דוד: "אמר רבי אבהו, הכי קאמר, ואלה שמות גבורותיו של דוד... על שמונה מאות חלל בָּפֶעַם אֶחָת, שהיה זורק חץ ומפיל שמונה מאות חלל בפעם אחת..."

ד. **שמונה מאות אמות** תוספת לתחום שבת שהעיר משתכרת מחמת דין 'ריבוע העיר', כדאיתא בעירובין נ"ו ב': "המרבע את העיר עושה אותה כמין טבלא מרובעת, וחזור ומרבע את התחומין, ועושה אותה כמין טבלא מרובעת... וכשואה מודד לא ימודד מאמצע הקוין אלפים אמה, מפני שהיה אופסיד את הזוית. אלא מביא טבלא מרובעת שניצא אלפים אמה על אלפים אמה, ומניחה בקרן בלאסכונה, ומציאת העיר משתכרת ארבע אמות אמות לכאן וארבע אמות אמות לכאן, ומציאו תחומין משתכרין שמונה אמות אמות לכאן ושמונה אמות לכאן..."

ה. **שמונה מאות זוז** היה ערך הבגדים שלשבע הכה"ב ביום הכיפורים בבין הערבים, לשיטת רבי מאיר, דכשנין ביומא ל"ד ב': "בשחר היה לובש פלוסין של שנים עשר מנה, בין הערבים הנדונין (שהיו מפשתן של ארץ הינדון, והיא ארץ כוש – רש"י) של שמונה מאות' זוז, דדרי רבי מאיר..."

ו. **שמונה מאות תלמידים** נותרו בתוככי ישיבתו של רב הונא ואכלו על שולחנו, כאשר כל שאר המון התלמידים קמו והלכו מהישיבה, וכדאיתא כתובות ק"ו א': "כי הוו מיפסרי רבנן מבי רב (כאשר נפטרו תלמידי רב נפטרו ממנו לעמוד מבית המדרש

– ע"פ רש"י), הוו פישיי אלפא ומאתן רבנן. מבי רב הונא, הוו פישיי תמני מאה רבנן. רב הונא הוה דריש בתליסר אמוראי (שהיו לפניו תלמידים) רביס עד מאד, ועל כן הוצרך לדרוש בפני שלוש עשרה 'אמוראים', ומפיו משמעין דרביס, ובזמאן הוו מכאן ומלפנים ומלאחור, ומתולקין למקומות הרבה, שהיה העם רב" – רש"י). כי הו קיימי רבנן ממתיבתא דרב הונא ונפצי למימיהו, הוה סליק אבאק וססי ליה ליומא, ואמרי במערבא קמו ליה ממתיבתא דרב הונא בבלאה (שכאשר היו קמית התלמידים הרבים משיבתו של רב הונא ומנערים את בגדיהם, היה עולה אבק רב עד שהיה מאפיל על החמה וניכר הדבר עד לארץ ישראל הרחוקה, והיו הרואים אומרים, כעת קמו התלמידים משיבת רב הונא הבבלי – ע"פ רש"י)".

ז. **שמונה מאות מיני** תבשילים שאחד לימד את עבדו של חבור, וכדאיתא בנדרים ב' ב': "ההוא גברא דיהב עבדא לחבריה לאגמוריה אלפא מיני לפדי (שכר את חברו שילמד את עבדו אלף מיני תבשילים של תאנים – ע"פ הר"ן), אגמריה תמני מאה. אומניא דינאי לקמיה דרבי (על מאתיים שלא לימדו – רש"י), אמר רב, אבותינו אמרו שנינו טובה (דכתיב איכה ג' י"ז) נְשִׁיתִי טוֹבָה. היה תמה על שהוא כל כך במיני תענוג' – ר"ן) אנו אפילו בעינינו לא ראינו".

ח. **שמונה מאות דינרים** הניח אדם אחד בירושה לשני בניו, שאחד מהם נדר הונא מאשתו והיתה כתובתה כל חלק ירושתו, וכדשנינן בנדרים ס"ה ב': "מעשה באחד שנדר מאשתו הונא והיתה כתובתה ארבע מאות דינרים, ובא לפני רבי עקיבא, וחייבו ליתן לה כתובתה. אמר לו, רבי, שמונה מאות דינרין הניח אבא, נטל אחי ארבע מאות ואני ארבע אמות, אל דיה שתטול היא מאתיים ואני מאתיים. אמר לו ר"ע, אפילו אתה מוכר שער ראשך אתה נותן לה כתובתה. אמר לו, אילו הייתי יודע שהוא כל לא הייתי נדר, והתירה רבי עקיבא".

ט. **שמונה מאות מיני חגבים**, יש בעולם^[כ], כדאיתא בחולין ס"ג ב': "תני אבימי בריה ד' אבהי, שבע מאות מיני דגים הן, ושמונה מאות מיני חגבים, ולעופות אין מספר".

י. **שמונה מאות מיני חגבים טהורים** היו עם ישראל בארצם^[כ] וכשגלו לרעמחם לבבל וכשחזרו חזרו עמחם, כדאיתא בירושלמי תענית פ"ד ה"ה, כ"ה א' (וכע"ז) איתא בפתיחתא לאיכ"ר ל"ד, אסת' ר' אבהו, סוף ל"ד, פסיקתא דר"ב י"ג י' ויעוד': "א"ר חנינא בריה ד' ר' יוחנן, שבע מאות מיני דגים טהורים ושמונה מאות מיני חגבים טהורים ולעוף אין מספר, כולחם גלו עם ישראל לבבל, וכשחזרו^[כ] כולחם חזרו עמחן..."

יא. **שמונה מאות פרסה** על שמונה מאות פרסה הוא מידת מדבר שור, כדאיתא בתנחומא בשלח י"ח ועוד': "(שמות ט"ו כ"ב) וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּם סוּף וַיָּצְאוּ אֶל מִדְבַּר שׁוּר. מדבר שור זה מדבר כזב. אמרו עליו על מדבר כזב, שהוא שמונה מאות פרסה על שמונה מאות פרסה, וכלו מלא נחשים ועקרבין, שנאמר (דברים ח' ט"ו), תְּמַלִּיכָהּ בַּמִּדְבָּר הַגָּדֹל וְהַנּוֹדָא נָחָשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב, א"ר יוסי בר חנינא, היה בו נחשים כקורת בית הבד ועקרבין מלא הזות".

יב. **שמונה מאות מיני'** **ורד** מקיפים את מקום הצדיק בגן עדן, וכדאיתא בבראשית רבה (ט' ב', ט"ז, ע"מ 20-21): "אמר רבי יהושע בן לוי, שני שערי דכדכ יש בגן עדן ועליהם שש רבוא מלאכי השרת, וכל אחד מהם יזן פניו מוכרז כחן החמה, ובשעה שהצדיק בא אצלם מפשיטתם מעליה הבגדים שעומד בהם מן הקבר ומלבישים אותו שמונה בגדים של ענני כבוד ונותנים שני תכרים על ראשו... ומביאים אותו למקום נחלי מים מוקף ח' מאות מיני ורדים, וכל אחד מהם (-מהצדיקים) יש לו (חומה) [חופה] בפני עצמו לפי כבודו..."

יג. **שמונה מאות מיני טעמים** יש לעץ החיים שבגן עדן, כדאיתא עוד שם (עמ' 23): "וַיִּצְן הַחַיִּים בֵּיתָן הֵגֶן בְּאַמְצַע... ונופו מכסה על כל עדן, ויש בו שמונה מאות מיני טעמים..."

יד. **שמונה מאות תלמידים** שיצאו עם ר' חננאל^[כ], מנחם, סטרס יציאתו היה ה'זוג' של הלל שהיה נשיא ישראל ומנחם שימש כא"ב בית דין' עמו עד שיצא ונתמנה שמאי תחתיו, וכדאיתא בסיום

בוהות בעל המימרא שתוחא בנו של רבי אבהו, שבגמ' הוא 'אבימי בריה ד'ר אבהו', ובירושלמי במדרשדסיס הוא 'חנינא בריה ד'ר אבהו', ואולי נחלקו האחים במימרא זו מה נאמר בה.

8. ופשוט הדברים שכל המינים הרבים הללו חזרו עם ישראל בשיבת ציון ונשאר בה עם לאחור חורבנה בשנית. אכן באסת"ר שם, וסופיה קריקו המאמר: "לעיתים לבא חלל חזרו, לאחור תוכניה [וחזקת ל"ו ל"ד], והצחקן נפשתיק תעבד פתח אֲשֶׁר הִתֵּקָה שְׁמָקָה לְעִינֵי לַ עוֹרֵב". וביקלוט ריחם שם גרסו: "לעיתיד לבא הכל חוזרים..."

ומשמעי כי בחבורן הארץ בשנית שוב הלכו המינים הללו ועזבו את הארץ, ולעתיד לבוא יתדיים לחזור.

9. וכע"ז: איתא בשבט' ד' ב' ד'.

וראה עוד בחיבורי מדברי שימאל בשלח (מסכתא דויסעי פרשה א', וכע"ז במכילתא דרשב"י ע"ה'): "וַיָּצְאוּ אֶל מִדְבַּר שׁוּר. הוא מדבר כזב. אמרו עליו על מדבר כזב, שהיה שנה מאות פרסה על שמונה מאות פרסה, כלו מלא נחשים ועקרבין, שנאמר, תְּמַלִּיכָהּ בַּמִּדְבָּר הַגָּדֹל וְהַנּוֹדָא נָחָשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב וגו', וכתיב (ישעיה כ"א א'), מִשָּׂא מִדְבָּר יִם [וספופת בָּנִיב לַחֲלֵף מִמִּדְבָּר בָּא מִאֲרֵץ נוֹרָאָה, וכתיב (שם ל' ו'), מִשָּׂא הַבְּהֵמָה יָנֵב בָּאֲרֵץ צָרָה וַצִּוְקָה לְבִיא וְלִשְׁ מִקָּם אֶעָפֶה וְשָׂרָף מְעוּפָף יִשְׂאוּ עַל כַּתֵּף יִצְרִימֵם לְחִלְקֵם לִבְשֵׁת מִמֵּלֵם אֲצַרְבָּתָם עַל עַם לֹא יִעֲלִי' אֶל אַמְעֵה אֵלֶּא עַסְכְּ...".

10. מאן עיריין ב'מסכת גן עדן' פרק יש (רובא בארצתא ע"מ 84), דהמה שמונה מאות וורדים' (ולא 'מיני וורדים' כדאיתא בתנחומא רבתי), וכדאיתא שם מדבר דומה מדברי ריב"ל: "שבעה שערים יש בגן עדן, וכל השערים בתים ועליות, ואורך הבתים מאה ארביא מילין וכל אחד ואחד מן הבתים יש בו מאה מלאכי השרת, ואורך החסד לפני מקדשים ומזמרים, ואורך חותות מעוטרים משמונה מאות וורדים, וכשיבה הדקיד לפניהם בגבדיו, אלו משפטיים אותם הבגדים מעילו מלבישינן אותו שמונה בגדים של משי וענני כבוד מקיפים אותו מכל צדידו. ומשם מוציאין אותו לחופות ארבע החרות של הוד ומעדינם שם אין הודש ושמים ושמם ושמם חמם. ובראש כל חופה פניו כל דבר טעווה, ונבינא טובות תליות, ועליו..."

11. לכאורה לא מובן לפיכך דקדום יציאתו חנין מנחם "לא ואף היה אחד משני גדולי אותו הדור, שכן שימש כא"ב בית דין לצידו של הלל חזקן שהיה נשיא ישראל, וכדלחלק בתוספת דבריה בתורה האבא.

12. ועיקר הדברים נשען בחגיגה ט"ז א', ב'רישית הדורות שנחלקו בענין האל, הסמיכה, ויאתא שם: "ויסף פ' ויעורז אומר שלא לסמוך, יוסף בן יוחנן אומר לסמוך... הלל

אשכח אשכח שהגרסאיו האלו זה באיוונג קודאים

מדרש זוטא על שיר השירים (ח' י"ד): "דבר אחר, בָּרַח דודי. אימתי, בימי מנחם והלל^[כ], שנפלה מחלוקת ביניהם^[כ] ויצא מנחם הוא ושמונה מאות'^[כ] תלמידים מבושלים טריקונין של זהב (לבוש בגדי מלכות – רש"י חגיגה ט"ז ב'). ובא חנן בן מטרון, ובעינן ב' יהודה' אחיו של מנחם, והרגו. ועלה אלעזר והתלמידים עמו וחתכו מניוות מניוות^[כ]. באותה שעה שלחו אנשי אורחמ"ו והושיבו קסטרא^[כ] עד לירושלים והיו מסתאים כל הנשים שהיו בתוכה. ועלה אלעזר'^[כ] והתלמידים עמו וכו' הלא לא אנשי קסטרא. באותה שעה נפלה מחלוקת בירושלים. על אותה שעה אמרו, בָּרַח דודי וְדָמָה לָךְ לַצֵּבִי אֹז לַעֲפֹר הָאֵילִים".

טו. **שמונה מאות מיני ארבה**^[כ] שלח ה' על המצריים במכת ארבה, כדאיתא בשלח טוב (שמות י' א'): "...לפי שהיו כופין את עמו להיותם עושים את עול בנודחם בשדה, ומיניום כורמים ויונגים ואוספין קייציים, לפיכך הוא שלח בהם חילו הגדול שמונה מאות מיני ארבה^[כ], שהָאֲרָבָה יש לו מאה מינים, סָלֶעַס יש לו מאה מינים, חֲרָגֵל מאה מינים, חָבֵב מאה מינים, צִלְצֵל מאה מינים, יָלֶק מאה מינים, חָסִיל מאה מינים, גָּזָם מאה מינים, חֲנָמֵל מאה מינים", וכפל משנתו שם י"א ט': "והקב"ה הביא עליהן שמונה מאות מיני ארבה..."

טז. **שמונה מאות שנה** עמד הנחש הס"מ ותבע שיעשה דין על מכירת יוסף, כדאיתא בווהר חדש (איכה נ"ז א', ובמהדורות מתוק מדבש ק"ג א'): "...וכיון דעברו לההוא עלמא בתיובא, קיימא [נחש] קמי קב"ה ותבע דינא, דייק קרא דכתיב (שמות כ"א ט"ז), וְגָבַב אִשׁ וּמָקָר וּנְמָצָא בְּדוֹד מוֹת יִקְמָת. אמר קב"ה לנחש... תמני מאה שנין הוה קיימא ההוא נחש ותבע דינא... (כל ימי השבטים הקדושים שתק הס"מ ולא תבע דינם מפני שיראה מהם יראה גדולה ולא ללא לעמוד בפניהם. כיון שעברו לעולם הבא, עמד הנחש הס"מ לפני הקב"ה ותבע דין, ואמר הס"מ כי מדייק את לשון הפסוק, והרי בני יעקב מכרו את יוסף ומוציא להם עונש מות. ואף שה' השיב לו בדברים, בכל זאת המשיך הנחש הוא הס"מ להמשיך לקטרג ולתבעו שיעשה דין על מעשה זה של מכירת יוסף, וכך במשך שמונה מאות שנה^[כ] עמד הנחש הס"מ ותבע דין... – ע"פ מתוק מדבש)".

יז. **שמונה מאות רוקיעים** שלמעלה, וכדאיתא בפרשתא על שמיני ריש ישעיה (תנחומא ח"ב עמ' קל"ז ואילך, ע"פ "העיקה עברית'), מדברי גאאותו של נבוכדנאצר הרשע: "וכן אמר, הלא זאת העיר ירושלים של אל עליון... ואני אחריבה... ואחרי כן אעלה לשמי מרום ואחרים מעונות עליונים... שכן כתוב (ישעיה י"ד י'): "אֶעֱלֶה עַל בְּמִיתָ עַבְ אֲדַמָּה לְעִלְיוֹן... באותה שעה השיבה לו רוח הקודש^[כ], קראה לו ואמרה לו, רשע שמרד עלי מכל העולם כולו, וכמה גבורתך וכמה יש לאל דרך וכמה שני שני חיךי שאתה אומר, אעלה לשמי השמים ואחריו... והלא מן הארץ לשמים אומר, חמם מאות שנה, ועוביו של יולון מהלך חמש מאות שנה, ומן רקיע לשחקים מהלך חמש מאות שנה... ואחרי כן... ואחרי כן נראים שמונה מאות רקיעים שלמעלה, שמונה עליהם מטטרון השר הגדול, שלולא רחמינו של אל עליון נשרפת הארץ כולה באש, ואתה אמרת, אעלה לשמי השנים ואחרים מעונות... לכן אני אוריד אותך לשבעת מעונות תחתונים... ותהיה נפשך מתלקחת בתוך היגהנם עד שיבאו עליהם הגדול..."

יח. **שמונה מאות אהרן מנין** הגימטריה של האות ה', וכפי שכתבו הקדמונים, וכגון מה דאיתא^[כ] בפענח רזא (בראשית א' א', דף י"ב א'): "...כי לענין המספר שייכים אותיות הפסולות אחר ה'ת' באלפ"א בית"א, להשלים ט' אותיות למספר המאות, כמו שיצא לאותיות למספר אחרים עד אות הוי"ד, וט' אותיות למספר העשיריות עד הקף"ה, כי כן יאות למלאכת המספר וחכמתו ט' אותיות לכל מנין ומנין, א"כ כ' כפולה הוא מספרה ה' מאות, והמ"ם [כפולה] ה' מאות, ונ"ן כפולה ט' מאות, פ' [כפולה] ח' מאות, צ' [כפולה] ט' מאות..."

יט. **עוד מציאנו** מנין זה בספר דברי הימים מתקופת חז"ל, אך מחמת שאינו מדברי חז"ל, באהוננו רק בהערה^[כ], עיי"ש.

ומנחם לא נחלקו, יצא מנחם נכנס שמאי (לחיות בא בית דין תחתיו – רש"י). שמאי אומר שלא לסמוך, הלל אומר לסמוך". ובגמ' שם ב' אמרו: "יצא מנחם ונכנס שמאי כו'. לתיקא יצא, אבי אמר יצא לתרבות רעה. ובא אמר יצא לעבודת המלך. תניא מי חכי, יצא מנחם לעבודת המלך, ויצאו עמו שמונים זוגות תלמידים לבושין סיריקון".

וראה עוד בירושלמי חגיגה פ"ח ב' ב': "ואינו יצא (מנחם), ש' אומרים, מביאה למידה יצא. ויש אומר, כנגד פניו יצא, שהיו שמונים זוג של תלמידי חכמים שמונים תריקי זוג (לבוש בגדי ותכשיטי מלכות – מפרשים), שהשחרור פניהן כשולי קדירה, שאמר להן, כתבו על קרן שלון כאן חלק בלאוי ישראל".

12. ובמהנה דברי בירושלמי הלל, נחלקו אינתי עולם, שהיו חלוקים לרעה, כי לרעה הראשונה יצא מנחם לתרבות רעה, ואולי לרעה השנייה, הוצרך לצאת לשיחות עבדו ישראל כנגד רצונו ואחר כך לפייס את האומות שאר שחטרו בפניהן על ישראל בגזירותיהם, שמחזרתיהן שבהם היתה הגזירה כי כל מי שיש לו שור, יכתבו חקוקו על קרנו דבר כפירה, שאין לו חלק באשליק יראון, ובאופן זה היה חילתה פרסום הלל הכפירה וליוללים להשפיע לרעה על אחרים, ונוצא כי שם שיצא מנחם עם תלמידיו להצלת ישראל, מכל מקום כיון שפרש מהתורה ועמלה, איבד מנחם את מעמדו הרם גדול הדור ואב"ד ומינו תחתיו את שמאי, ושוב לא נשמע ממנו דבר הלכה.

אכן הפני משח למד' מה שמלמד בחבנת הדעה הראשונה, ולא זכיתו להבין כוונתו, שכתב שם: "תלמוד למידה אחרת א"ב והחליפה בפרס שהאמינן בתחילת"א בחבנת הדעה השנייה, כי מנחם יצא כנגד דעתו ורצונו של הלל נשיא ישראל, ופרש ממנו ומתחרותיו יחד עם תלמידיו, וסופו שגרם להם לישראל כי ישחירו פיהם כשולי קדירה, ואחר הפרושים התגינו מעשה היוונים ואף אמרו להם לישראל שיכתבו על קרונת עבדו דברי כפירה.

13. ראה הערה הקדומת שהבאנו את גירסת החכם הבבלי וירושלמי למעשה זו, ובהם כלל לא נזכר כי נפלה מחלוקת ביניהם, אלא חליפך, כי כלל לא נחלקו, וזוהי מוזאת אמרו, שם. כי אפילו בענין הסמיכה בו נחלקו הדורות במשך שנים, הנשיא ואב בית דין, כלב זאת מחמת הסכים עם הלל ולא נחלק עליו. ועל כל פנים לפי האמור במדרש זה שהיה מחלוקת בין מנחם להלל, הסברה נותנת על חלל שהיה נחלקו ביניהם בוראדי לנסח כפי לייסא את דעתו של מנחם, אל לא חויעל, ומנחם עמד על דעתו בוראדי לנסח לו בכך שיצא מתוך הקהל, וסופו שאבד.

14. ראה הערה קדומת כי הגירסא בבבלי ובירושלמי היא, שהיו עמו 'שמונים זוגות

תשובה ל"חילוקא דרבנן"

בתשובה לשאלה, בדברי רש"י (במדבר י"ג כ"ט), כי מה שאמרו המרגלים לישראל: "עמלק יושב בארץ הנגב", הוא כדי לייראם, מחמת שכונו כבר בעמלק, כיצד יש ליישב דבריו עם מה שנאמר (שם י"ד מא'): "כי העמלקי והנכנעני שם לפניהם", ומבאר דאכן העמלקי באמת היה נמצא בארץ ישראל, וא"כ מנין לרש"י כי מטרת סיפור המרגלים על עמלק היה כדי לייראם, אולי סיפרו זאת מחמת שכן היה האמת, שעמלק יושב שם, וזאת משום שנצטוו לבדוק זאת מפי משה (שם י"ג ח').

בשאלה זו עמדו כמה ממפרשי התורה, ובניא ממקצת דבריהם וכדלהלן.

ה'גור אריר' (שם י"ג כ"ט) ביאר: "לפי שנכונו בו. דאם לא כן (דאם) לא נאמר כי הטעם שהזכירו המרגלים את עמלק כדי לייראם), והלא אין העמלקי בכלל שבע אומות, ולמה הזכירו אותו. לא עוד, אלא שהקדימו אותו. ויתן הסברא נותן כן, כי מאותם שבאו לירא את ארצם יש מורא יותר מאשר לא כיבואו עליו למלחמה, אלא לפי שנכונו בו לכך הקדימו אותו". והיינו, כי עיקר מה שנצטוו המרגלים לבדוק ביושבי הארץ, היה רק את האומות שבהם נצטוו לירא ישראל להילחם, ובעמלק לא נצטוו להילחם באותה השעה. וא"כ מה שהזכירו אותו המרגלים בדבריהם לישראל ואף הקדימו אותו לשאר האומות, היה רק כדי לייראם.

ו'ב'באר ארבע' (שם) כתב: "דאם לא כן -שהזכירו את עמלק כדי להפחידם), מה הזכירו עמלק. אי משום שהם שכנים הרעים, למה לא הזכירו גם כן אדום עמון ומואב". והיינו, מזה שהזכירו המרגלים רק את עמלק ולא את כל שכניהם הגוים, מזה מוכח שעשו כן כדי לייראם לישראל.

וב'שפתי כחמים' (שם) ביארו: "...אלא רש"י דייק, כיון דכתיב (שם י"ג ח'), וְעַלְיִתָם אֶת הָהָר, ושם יושב האמורי והחתי, ואם כן כיוון שהאמורי והחתי יושבים בהר, ועמלק יושב בעמק, לא היה להזכירו תחילה ולא כדי לייראם". והיינו, כי לפי דבר השיבה והמגורים של האומות בארץ ישראל, היו צריכים המרגלים להזכיר בדבריהם את עמלק אחרון ולא ראשון, ולכן פירש"י, כי מה שהזכירוהו ראשון היה כדי להפחיד את ישראל.

תשובה ל"מעניא דסדרא"

בתשובה לשאלה, היכן בפרשת שלה, מצינו מעשה או הנהגה בענין 'ברית מילה', או שניתן ללמוד על דבר מענייני 'ברית מילה' מעלתה וכוחה והכלותיה, או על הדרכים והצורות הראויות אל עשייתה.

הנה מצינו כמה לימודים והנהגות בענייני ברית מילה הרמוזים בפרשתינו, וכדלהלן.

א. יהושע ניצל מעצת המרגלים בזכות מצות המילה, וכמו שנאמר (במדבר י"ז ט"ז): **"אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה לַתּוֹרָה אֶת הָאָרֶץ וַיִּקְרָא וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן נֹון הַיִּשְׂרָאֵלִי,** ופירש"י שם: **"התפלל עליו, קה יושיעך מעצת מרגלים",** וביאר ה'עוללות אפרים' (מלך מלכו'): **"הוא לארפרש, על דרך שאמרו חז"ל (נדרים לא ב'), גדולה מילה דוחה את הנגעיים. וכבר ביארונו פרשת מצורע, שהנגעים באים על לשון הרע. והמילה סיבה לתיקון ערלת הפה, כשהוא נימול מערלת פיו שלא ידבר לשון הרע, אז ממילא יהיה ניצול מן הנגעיים. נמצא, שהמילה דוחה את הנגעיים שגעת יבואו עליו. וכבר ידעת שישמח מלא את בני ישראל אל גבעת הערלות (יהושע ה' ג'). ולפי שהיה שלם במצות המילה, על כן זכה להניצל מן הלשון הרע שכפרו המרגלים על ארץ ישראל. לכן אמר, 'קה' יושיעך, כי שם 'קה' הוא השם של המילה, כי הניעלם מן תיבת מילה הוא 'קה', בסוד אומרו (שמות י"ז ט"ז), כִּי יָד עַל כֶּס קָה מַלְחָמָה כָּל בְּעָמְלָק.** וכבר ידוע (עייני רש"י דברים כ"ה ח'), שהמלחמה בעמלק היתה על שביזה המילה וחתך המיליות וזרקם כלפי מעלה..."

ב. מצות המילה גרמה להפוך את מחשבת פרעה על הריגת ישראל במדבר, וכמו שביאר 'בעוללות אפרים' (שם): **"או יאמר, קה יושיעך רכ'!, לפי שפרעה אמר (שמות י"י וברש"י שם), רָאָה כִּי**

רָעָה נִגַּד פְּנִיכָם. שראה סימן דם והריגה, והקב"ה הפכו לדם מילה בימי יהושע. שנאמר (יהושע ה' ט'), הִיָּם גְּלוֹתַי אֶת חֶרְפַּת מִצְרַיִם מֵעַלְיָכֶם. וא"כ, אם היה גם יהושע בעצת המרגלים ונאבד עממם חלילה, אז היו דברי פרעה קרובים להתאמת חלילה... לכך אמר, 'קה' יושיעך", שהמילה הרמוזה בשם 'קה' היא שעמדה לו להפך הרעה שראה פרעה..."

ג. התורה רמזה, כי משה אמר לקב"ה שיבטל את הגזירה על המרגלים ויהיה הדם שראה פרעה לדם מילה, וכמו שנאמר (שם י"ז ט'): **"מִבְּלִיתִי יָכֹלֶת ה' לְהָבִיא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבוֹתָי לֵאמֹר יִשְׁחָטְכֶם בְּמִדְבָּר,** ואיתא ב'בבלי תרומ' (שם י"י שִׁשְׁחָטֶם בְּמִדְבָּר. החי"ת שבורה; לומר, שעברו על התורה שכתר עליה שמונה בריתות... (סוטה ל"ז ב'). על כן, נתן רשות למלאכי חבלה לפרוע על חטאתם (לשברם)". ובעוללות אפרים' (מלך מלכו'): **ביאר על פי דרכו הנ"ל: "ולפי דרכנו נוכל לומר, שלכך החי"ת שבורה, לומר שאם תשחטם במדבר ואז יהיה הסימן דם והריגה ממש, ואז תהיה המילה שניתנה לשמונה שבורה ובטילה. אמנם אם החי"ת שלמה, אז יתהפך דם לדם מילה שהיה בשמיני".**

ד. הגרים שנימולו וטבלו והקריבו קרבן, נתחייבו בפרשת נסכים לישראל, וכמו שנאמר (במדבר ט"ו י"ד): **"כִּי־יָגֹר אֲתֶכֶם יָגֵר אוֹ אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם לִדְרֹתֵיכֶם וְעִשָּׂה אִשָּׁה רִיחַ יִיחָח לָהּ כְּאֲשֶׁר תַּעֲשֶׂוּ בְּן יְעִישָׁה,** ואיתא בספרי' (שולח י"ב יג): **אין לא אלה התמגייר; שנתגייר מנין. תלמוד לומר, או אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם לִדְרֹתֵיכֶם... רבי אומר, מ ישראל שלא באו להיות אלא בשלושה דברים, במילה ובטבילה ובהריגת קרבן, אף הגרים כיצא בהם. אי מה ישראל בדם עולה ובזבחי שלמים, אף הגרים בדם עולה ובזבחי שלמים, תלמוד לומר, וְעִשָּׂה אִשָּׁה רִיחַ יִיחָח לָהּ..."**

ה. התורה רמזה, כי יש לקיים את מצוות ה' כבר מאות התינוקות בעריסותם, ובכללם מצות ברית מילה, וכמו שנאמר (שם כ'): **"וְאִשְׁתִּי עֹרְסָתְכֶם חֲלָה תְרִימוּ תְרומָה תִּתְּרומֶת גֵּרֹן בֶּן תְּרִימוּ מֵאִתָּהּ,** ואיתא בספר 'מעייניש של תורה' (עמ' ע"ג) בשם הגאון ר' חיים': **"בזמן שתינוקותיכם עודם מוטלים בעריסות, תרימו אותם כבר מעתה להשם יתברך על ידי המצוות המרומזות במילה (בתיבה) 'חלה'; ח' ימי מילה, ל' ימי פדיון הבן, ח' שנים למקרא".**

ו. התורה רמזה, כי מצות המילה עשויה עליו האבות מאת ה', ובא משה ואמרה לישראל, וכמו שנאמר (שם כ"ג): **"אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ זְמַן מִשָּׁה מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהִלָּא לִדְרֹתֵיכֶם",** ואיתא בספרי יוצא מ"ה, **"צִוָּה ה' בְּיָד מֹשֶׁה,** איזוהי שנצטוו עלויה אבות הראשונים ובא משה ואמר, זו מילה".

ז. התורה רמזה, כי אין חייבים קרבן על ביטול מצות המילה, משום דחיוב כך שייך במצוות שהעובר עליה עובר ב'קום ועשה', ואילו מצות המילה קיימה אין ב'קום ועשה' והעובר עליה הוא ב'שב ואל תעשה', וכמו שנאמר (שם כ"ט): **"הָאֲזָרַח בְּבִי יִשְׂרָאֵל וְלִגְר הָגֵר בְּתוֹכָם תוֹרָה אֶתָּה יְהִי לָכֶם לְעֹשֶׂה בְּשִׁנְגָּה,** ואיתא בגמ' (מכות י"ג ב'): **"...אלא (הטעם) שאין מביאים קרבן על ביטול פסח או מילה), משום דאיתקש של התורה כולה לעבודת כוכבים; מה עבודת כוכבים שב ואל תעשה אף כל שב ואל תעשה, לאפוקי אין דקום עשה".** ופירש"י שם (ד"ה התם): **"מה שאין מביאים קרבן על פסח מילה, אין הטעם בשביל שאין בהם אזהרה, אלא בשביל שהם מצות עשה. דהוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודת כוכבים, שנאמר בפרשת שלח כל אנוש אף קרבן עבודת כוכבים, תוֹרָה אֶתָּה יְהִי לָכֶם לְעֹשֶׂה בְּשִׁנְגָּה, כאן הוקשו כל עבירות שבתורה בשגגות לעבודת כוכבים לענין קרבן. מה עבודת כוכבים כרת שלו על דבר שהוא שב ולא תעשה כן, והוא עמד ועשאו, אף כל שב ואל תעשה. אבל כרת של עמוד ועשה והוא עמד ושלא עשה, אין בו קרבן. ופסח ומילה, עמוד ועשה הוא".**

ח. המפר ברית בשר אין לו חלק לעולם הבא, וכמו שנאמר (שם ל"א): **"כִּי יִדְּבַר ה' בְּזֶה וְנָתַתִּי מִצְוָתוֹ הִפֵּר תִּכְתֹּר תִּכְתֹּר הַחֲפֵץ הָהוּא עֲזוֹנָה בָּהּ,** ואיתא בגמ' (סנהדרין ג"ט א'): **"חנו רבנן... דבר דאחר, כי דְּבַר ה' בְּזֶה. זה המלה פנים בתורה; וְאֵת מִצְוָתוֹ הִפֵּר. זה המפר ברית בשר; תִּכְתֹּר תִּכְתֹּר. תִּכְתֹּר בְּעוֹלַם הַזֶּה, תִּכְתֹּר לְעוֹלַם הַבָּא. מכאן אמר רבי אלעזר המודעי, המחלל את הקדשים, והמבזה את המועדות, והמפר בריתו של אברהם אבינו, והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, והמכליין פני תבירו דברים, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא".**

ט. התורה הזכירה שלש פעמים את הציצית רמז למילה ולציצית ותפילין, וכמו שנאמר (שם, ל"ח-ל"ט): **"וְצִדָּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעִשְׂוֹ לָכֶם צִיצִית עַל כְּנָפֶיךָ בְּגִדְיָהֶם לִדְרֹתָם וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָּף פְּתִיל תְּלָתִל וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וְנִשְׁתִּיתֶם אֹתָם וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאָחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם יֵאָמְרוּ אַחֲרֵיהֶם",** וביאר השפתי כ"ה שם: **"עוד נוכל לומר באלו השלוש פעמים 'ציצית', שרומז למילה ולציצית ולתפילין; עִשְׂוֹ לָכֶם צִיצִית. רמז על המילה, לזה אמר 'לִדְרֹתָם', להם ממש יעשו, שישלמו זמנו, ופירוש 'ציצית' הוא משלשן ציצין המעכבין את המילה (שבת קל"ג ב'), וכן הוא משלשן פריחה, שמאותו מקום הוא פריחת האדם, כמו (במדבר י"ז כ"ג), וְצִץ צִיץ... וכן הוא משלשן גילוי; כמו, מִצִּץ מִן הַחֲרָפִים, שגלגלש היות"ד על ידי הפריעה, והזו על כנפי בגדיהם, שהגוף הוא מלבוש והוא בוד, 'כִּנְפֵי' בגימטריא 'קץ', שמשם הוא נקיות הולד והקדושה כפי הכוונה. ואם כן ושלום יבוא על הנדה, יהיה הולד מצורע, אם כן משם הוא נקיות. וכן 'כִּנְפֵי' בא"ת כ"ה, ופירש"י: בגימטריא 'מילה'; וְנָתַנוּ עַל צִיצִית. זה ציצית הבגד; וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית. רומז על התפילין, 'לְצִיצִית' בגימטריא 'כתר', שהתפילין הם כתר".**

י. שמונת חוטי הציצית הם כנגד מצות המילה שנעשית ביום השמיני, וכמו שנאמר (שם ל"ט): **"וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וְנִשְׁתִּיתֶם אֹתָם וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאָחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם יֵאָמְרוּ אַחֲרֵיהֶם",** ופירש"י שם: **"זָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' שמנין גימטריא של 'ציצית', שיש מאות".** ושמונה חוטים וחמשה קשרים הרי תרי"ג, ואיתא ב'מדרש הגדול' (שם): **"אמר רב פפא, הלכתא, ארבעה חוטים בתוך שלש אצבעות, ומשולשלת ארבע אצבעות, וכופל ארבעה חוטים באצבע, ונמצאו שמונה חוטים כנגד שמונת ימי מילה"**.

יא. המילה היא אחת מהסימנים שמקיפים את האדם, ומזכירים לו שלא לחטוא, וכמו שביאר ה'הכור שור' (שם): **"וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית. להבטח, כמו (שה"ש ב' ט'), מִצִּץ מִן הַחֲרָפִים; וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם. שאינו נעשה לניא לזכירה, וכשרואה זאת המצה, זוכר ונותן לב לשמור המצוות. כי הציצית כמו חותם שבכסותו, שעושין לעבד סימן שהוא משועבד לרבו, וכשרואים ישראל זוכרים שהם משועבדים להקב"ה, ועליהם לקיים כל מצוותיו... ונתן הקב"ה סימן לאות כי הן עבדיו, וסימן בכסותן (צ-ציצית), וסימן בביתם (מזוזה), ושמו חתום בו (מילה), ותפילין בראשם ובזרועם, לסימן שהם עבדי. כי הארבעה סימנים מקיפין את האדם; מילה מלפניו, ומזוזה מימין, ותפילין משמאלו, וציצית שבגדו גרר אחרייו כשואו חלק; וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאָחֲרֵי עֵינֵיכֶם. שהם תורה ומרגלים הלאה הגוף וחיומד ממון של גזל, ועירות. וכשרואו אלו המצוות תזכרו שאתם עֲבָדֵי, ולא תרגלו אחריהם לעבור על מצוות..."**

יב. מצות המילה הרמוז במצות ציצית מצטרפת למנין תרי"ג מצוות הגרומות לזכור את הקב"ה ומוצאות, וכמו שביאר החת"ס בספרו 'תורת משה' (שם): **"...ואני עני יהיתי אומר, על פי מה דרגיל בווהר לפרש (עי' ח"א צ"ד א'), היכי דכתיב 'אתו' רצונו לומר את ברית. והנה בעשרת הדברות יש תרי"ג אותיות, נגד תרי"ג מצות אדרייתא ושבע מצות דרבנן המרומזים ב' תיבות (שמות כ' י"ז), אֲשֶׁר לִרְקַע. ועתה, 'ציצית' חסר (-בכתיב חסר ללא אות י"ז) (וספת), גימטריא תק"ץ. ושלשה חוטים כפולין שג ארבע ציציות עולה כ"ז, וארבעה קשרים הכל חו"ת תרי"ג, ומצות ציצית ומצוות מילה שגבופו היינו תר"ך, והיינו וְרָאִיתֶם 'אתו' היינו אות מילה, ועי"ז כִּזְכַּרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'".**

יג. המילה נרמזה בפרשת ציצית, כי היא עומדת להגן על האדם מהחטא כמו מצות ציצית, וכמו שנאמר (שם מ'): **"לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְנִשְׁתִּיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹת יְהוָה יְהִיתֶם קְדָשִׁים לֹאֲלֻכִּים",** ואיתא 'בעוללות אפרים' (סוף מאמר תל"ו): **"כתיב בפרשת ציצית, וְהִיתֶם קְדָשִׁים לֹאֲלֻכִּים, וכל מקום שאתה מוצא דר ערוה שם תמצא קדושה. והקדושה היא המילה, הנקראת אות ברית קודש. כי כמו שהמילה סיבה למיעוט המשגל להציז מן הזנות, כך הציצית מצילין מן הזנות, כמעשה דההוא גברא (עז"ר י"ז א'), שהיה זהיר במצות ציצית... וזהו שאמרו (מנחות כ"ג ב'), שידוך כשראה עצמו במרחץ ערום נצטער, ואח"כ נתקרהה ידעתו שסתכל במילה. לפי שביתו לו היה הציצית מצילין אותו מההרוי עעירה, כמו שנאמר, ולא תתירו אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם, ובהיותו ערום מצא שהמילה עומדת במקום הציצית. לכן ראה לרמוז המילה בפרשת ציצית, באמרו, וְהִיתֶם קְדָשִׁים".**

^[1] ובדומה ובקיצור דברים איתא בחגיגה י"ג א' (ומקצתם בפסחים צ"ד א'): "תניא, אמר רבי יוחנן בן זכאי, מה תשובה השיביתו ביד קול לאותו רשע, שבעה שאמר (ישעיה י"ד י"ז), אֵלֶּה עַל בְּמִיתָ עַבְדְּכָם לְעִלּוֹן, יצתה ביד קול ואמר, לו רשע בו רשע, בן בנו של נמורד הרשע, שהמורד לו העולל כולו עליו במלכותו. כמה שנותני של אדם, שבעים שנה... והלא מן הארץ עד לרקיע מכלל חשב מאות שנה, ועוביו של רקיע מכלל חשב מאות שנה, וכן בין כל רקיע ורקיע, למעלה מן חיות הקדש, רגלי חיות נגד כולם, קרסולי חיות נגד כולם, שוקי חיות נגד כולם, רכובי החיות נגד כולם, ירכי חיות נגד כולם, גופי חיות נגד כולם, צוארי חיות נגד כולם, כנפי ראשי חיות נגד כולם, קרני חיות נגד כולם, למעלה מן כסא כבוד, רגלי כסא הכבוד נגד כולם, כסא הכבוד נגד כולם, מלך אל חי וקיום רם ושוא שוכן עלילים, ואחת אמות אֵלֶּה על בְּמִיתָ עַבְדְּכָם לְעִלּוֹן, (שם ט"א) אֵךְ אֵל שְׁאוֹל תוֹךְד אֵל יִזְכְּרָתוּ ב'".

^[2] ודומה ובקיצור דברים איתא בחגיגה י"ג א' (ומקצתם בפסחים צ"ד א'): "תניא, אמר רבי יוחנן בן זכאי, מה תשובה השיביתו ביד קול לאותו רשע, שבעה שאמר (ישעיה י"ד י"ז), אֵלֶּה עַל בְּמִיתָ עַבְדְּכָם לְעִלּוֹן, יצתה ביד קול ואמר, לו רשע בו רשע, בן בנו של נמורד הרשע, שהמורד לו העולל כולו עליו במלכותו. כמה שנותני של אדם, שבעים שנה... והלא מן הארץ עד לרקיע מכלל חשב מאות שנה, ועוביו של רקיע מכלל חשב מאות שנה, וכן בין כל רקיע ורקיע, למעלה מן חיות הקדש, רגלי חיות נגד כולם, קרסולי חיות נגד כולם, שוקי חיות נגד כולם, רכובי החיות נגד כולם, ירכי חיות נגד כולם, גופי חיות נגד כולם, צוארי חיות נגד כולם, כנפי ראשי חיות נגד כולם, קרני חיות נגד כולם, למעלה מן כסא כבוד, רגלי כסא הכבוד נגד כולם, כסא הכבוד נגד כולם, מלך אל חי וקיום רם ושוא שוכן עלילים, ואחת אמות אֵלֶּה על בְּמִיתָ עַבְדְּכָם לְעִלּוֹן, (שם ט"א) אֵךְ אֵל שְׁאוֹל תוֹךְד אֵל יִזְכְּרָתוּ ב'".

^[3] ודומה ובקיצור דברים איתא בחגיגה י"ג א' (ומקצתם בפסחים צ"ד א'): "תניא, אמר רבי יוחנן בן זכאי, מה תשובה השיביתו ביד קול לאותו רשע, שבעה שאמר (ישעיה י"ד י"ז), אֵלֶּה עַל בְּמִיתָ עַבְדְּכָם לְעִלּוֹן, יצתה ביד קול ואמר, לו רשע בו רשע, בן בנו של נמורד הרשע, שהמורד לו העולל כולו עליו במלכותו. כמה שנותני של אדם, שבעים שנה... והלא מן הארץ עד לרקיע מכלל חשב מאות שנה, ועוביו של רקיע מכלל חשב מאות שנה, וכן בין כל רקיע ורקיע, למעלה מן חיות הקדש, רגלי חיות נגד כולם, קרסולי חיות נגד כולם, שוקי חיות נגד כולם, רכובי החיות נגד כולם, ירכי חיות נגד כולם, גופי חיות נגד כולם, צוארי חיות נגד כולם, כנפי ראשי חיות נגד כולם, קרני חיות נגד כולם, למעלה מן כסא כבוד, רגלי כסא הכבוד נגד כולם, כסא הכבוד נגד כולם, מלך אל חי וקיום רם ושוא שוכן עלילים, ואחת אמות אֵלֶּה על בְּמִיתָ עַבְדְּכָם לְעִלּוֹן, (שם ט"א) אֵךְ אֵל שְׁאוֹל תוֹךְד אֵל יִזְכְּרָתוּ ב'".

^[4] ודומה ובקיצור דברים איתא בחגיגה י"ג א' (ומקצתם בפסחים צ"ד א'): "תניא, אמר רבי יוחנן בן זכאי, מה תשובה השיביתו ביד קול לאותו רשע, שבעה שאמר (ישעיה י"ד י"ז), אֵלֶּה עַל בְּמִיתָ עַבְדְּכָם לְעִלּוֹן, יצתה ביד קול ואמר, לו רשע בו רשע, בן בנו של נמורד הרשע, שהמורד לו העולל כולו עליו במלכותו. כמה שנותני של אדם, שבעים שנה... והלא מן הארץ עד לרקיע מכלל חשב מאות שנה, ועוביו של רקיע מכלל חשב מאות שנה, וכן בין כל רקיע ורקיע, למעלה מן חיות הקדש, רגלי חיות נגד כולם, קרסולי חיות נגד כולם, שוקי חיות נגד כולם, רכובי החיות נגד כולם, ירכי חיות נגד כולם, גופי חיות נגד כולם, צוארי חיות נגד כולם, כנפי ראשי חיות נגד כולם, קרני חיות נגד כולם, למעלה מן כסא כבוד, רגלי כסא הכבוד נגד כולם, כסא הכבוד נגד כולם, מלך אל חי וקיום רם ושוא שוכן עלילים, ואחת אמות אֵלֶּה על בְּמִיתָ עַבְדְּכָם לְעִלּוֹן, (שם ט"א) אֵךְ אֵל שְׁאוֹל תוֹךְד אֵל יִזְכְּרָתוּ ב'".

^[5] ודומה ובקיצור דברים איתא בחגיגה י"ג א' (ומקצתם בפסחים צ"ד א'): "תניא, אמר רבי יוחנן בן זכאי, מה תשובה השיביתו ביד קול לאותו רשע, שבעה שאמר (ישעיה י"ד י"ז), אֵלֶּה עַל בְּמִיתָ עַבְדְּכָם לְעִלּוֹן, יצתה ביד קול ואמר, לו רשע בו רשע, בן בנו של נמורד הרשע, שהמורד לו העולל כולו עליו במלכותו. כמה שנותני של אדם, שבעים שנה... והלא מן הארץ עד לרקיע מכלל חשב מאות שנה, ועוביו של רקיע מכלל חשב מאות שנה, וכן בין כל רקיע ורקיע, למעלה מן חיות הקדש, רגלי חיות נגד כולם, קרסולי חיות נגד כולם, שוקי חיות נגד כולם, רכובי החיות נגד כולם, ירכי חיות נגד כולם, גופי חיות נגד כולם, צוארי חיות נגד כולם, כנפי ראשי חיות נגד כולם, קרני חיות נגד כולם, למעלה מן כסא כבוד, רגלי כסא הכבוד נגד כולם, כסא הכבוד נגד כולם, מלך אל חי וקיום רם ושוא שוכן עלילים, ואחת אמות אֵלֶּה על בְּמִיתָ עַבְדְּכָם לְעִלּוֹן, (שם ט"א) אֵךְ אֵל שְׁאוֹל תוֹךְד אֵל יִזְכְּרָתוּ ב'".

^[6] ודומה ובקיצור דברים איתא בחגיגה י"ג א' (ומקצתם בפסחים צ"ד א'): "תניא, אמר רבי יוחנן בן זכאי, מה תשובה השיביתו ביד קול לאותו רשע, שבעה שאמר (ישעיה י"ד י"ז), אֵלֶּה עַל בְּמִיתָ עַבְדְּכָם לְעִלּוֹן, יצתה ביד קול ואמר, לו רשע בו רשע, בן בנו של נמורד הרשע, שהמורד לו העולל כולו עליו במלכותו. כמה שנותני של אדם, שבעים שנה... והלא מן הארץ עד לרקיע מכלל חשב מאות שנה, ועוביו של רקיע מכלל חשב מאות שנה, וכן בין כל רקיע ורקיע, למעלה מן חיות הקדש, רגלי חיות נגד כולם, קרסולי חיות נגד כולם, שוקי חיות נגד כולם, רכובי החיות נגד כולם, ירכי חיות נגד כולם, גופי חיות נגד כולם, צוארי חיות נגד כולם, כנפי ראשי חיות נגד כולם, קרני חיות נגד כולם, למעלה מן כסא כבוד, רגלי כסא הכבוד נגד כולם, כסא הכבוד נגד כולם, מלך אל חי וקיום רם ושוא שוכן עלילים, ואחת אמות אֵלֶּה על בְּמִיתָ עַבְדְּכָם לְעִלּוֹן, (שם ט"א) אֵךְ אֵל שְׁאוֹל תוֹךְד אֵל יִזְכְּרָתוּ ב'".

^[7] ודומה ובקיצור דברים איתא בחגיגה י"ג א' (ומקצתם בפסחים צ"ד א'): "תניא, אמר רבי יוחנן בן זכאי, מה תשובה השיביתו ביד קול לאותו רשע, שבעה שאמר (ישעיה י"ד י"ז), אֵלֶּה עַל בְּמִיתָ עַבְדְּכָם לְעִלּוֹן, יצתה ביד קול ואמר, לו רשע בו רשע, בן בנו של נמורד הרשע, שהמורד לו העולל כולו עליו במלכותו. כמה שנותני של אדם, שבעים שנה... והלא מן הארץ עד לרקיע מכלל חשב מאות שנה, ועוביו של רקיע מכלל חשב מאות שנה, וכן בין כל רקיע ורקיע, למעלה מן חיות הקדש, רגלי חיות נגד כולם, קרסולי חיות נגד כולם, שוקי חיות נגד כולם, רכובי החיות נגד כולם, ירכי חיות נגד כולם, גופי חיות נגד כולם, צוארי חיות נגד כולם, כנפי ראשי חיות נגד כולם, קרני חיות נגד כולם, למעלה מן כסא כבוד, רגלי כסא הכבוד נגד כולם, כסא הכבוד נגד כולם, מלך אל חי וקיום רם ושוא שוכן עלילים, ואחת אמות אֵלֶּה על בְּמִיתָ עַבְדְּכָם לְעִלּוֹן, (שם ט"א) אֵךְ אֵל שְׁאוֹל תוֹךְד אֵל יִזְכְּרָתוּ ב'".

^[8] ודומה ובקיצור דברים איתא בחגיגה י"ג א' (ומקצתם בפסחים צ"ד א'): "תניא, אמר רבי יוחנן בן זכאי, מה תשובה השיביתו ביד קול לאותו רשע, שבעה שאמר (ישעיה י"ד י"ז), אֵלֶּה עַל בְּמִיתָ עַבְדְּכָם לְעִלּוֹן, יצתה ביד קול ואמר, לו רשע בו רשע, בן בנו של נמורד הרשע, שהמורד לו העולל כולו עליו במלכותו. כמה שנותני של אדם, שבעים שנה... והלא מן הארץ עד לרקיע מכלל חשב מאות שנה, ועוביו של רקיע מכלל חשב מאות שנה, וכן בין כל רקיע ורקיע, למעלה מן חיות הקדש, רגלי חיות נגד כולם, קרסולי חיות נגד כולם, שוקי חיות נגד כולם, רכובי החיות נגד כולם, ירכי חיות נגד כולם, גופי חיות נגד כולם, צוארי חיות נגד כולם, כנפי ראשי חיות נגד כולם, קרני חיות נגד כולם, למעלה מן כסא כבוד, רגלי כסא הכבוד נגד כולם, כסא הכבוד נגד כולם, מלך אל חי וקיום רם ושוא שוכן עלילים, ואחת אמות אֵלֶּה על בְּמִיתָ עַבְדְּכָם לְעִלּוֹן, (שם ט"א) אֵךְ אֵל שְׁאוֹל תוֹךְד אֵל יִזְכְּרָתוּ ב'".

^[9] ודומה ובקיצור דברים איתא בחגיגה י"ג א' (ומקצתם בפסחים צ"ד א'): "תניא, אמר רבי יוחנן בן זכאי, מה תשובה השיביתו ביד קול לאותו רשע, שבעה שאמר (ישעיה י"ד י"ז), אֵלֶּה עַל בְּמִיתָ עַבְדְּכָם לְעִלּוֹן, יצתה ביד קול ואמר, לו רשע בו רשע, בן בנו של נמורד הרשע, שהמור

